

Вірші

Леся Храплива-Щур

Ренті присвячую.

Осінній ранок заціловував Іскру. І золоті листки зовсім не чули болю, коли відривалися від гілля та стелилися їй до ніг. Вони навіть раділи з цього. А вона то йшла, то підбігала лісовими стежками, такими, що їх і на найкращій топографічній мапі не найдеш. Знала їх лиш вона, бо промірювала їх сотні разів, несучи накази від землянки до землянки.

Сонце розсипало стільки золота, що навіть забувала вже за той нещасний, перелатаний светер. У Команді Округи вже всі знали напам'ять:

— Що робить Іскра?

— Светер латає!

Тільки ніхто їй цього не говорив, бо це ж не жарт! Светер розпадався що-раз то в нових місцях. А новий обіцяла була сплести старенька їмосць у селі, але прийшла акція і перекинула все горі дном! Постій перенесли, а бабуся поїхала кудись у невідоме. Отже, Іскра і далі латала той бідний светер ... Добре ще, що Мирон хоч ниток десь роздобув ...

Всміхнулася ... Мирон — друг добрий ... Та вони ж і всі добрі, свої хлопці, ну й Іскра добра подруга їм усім ...

Із куща палкої орябини зірвала китичку ягід ураз із розчепіреним листочком. Прип'яла на светер. Добре було б закосичити ними й волосся, але як його припнеш? Дзеркальце подарувала Христині, коли та дістала призначення на Закерзоння. Дома, в криївці, чесалася над відром із водою, але тут? .. Ще якесь опудало із себе зробить, якраз тоді, коли їй треба бути гарною, гарною, як... Це вже хай сотенний Голуб сам продумає, до кого її, Іскру, прирівняти!

Дорогу перестрибнув зайчик.

— Гей, куценький! А ти від кого втікаєш? Большевиків нема, то хіба від мене, чи що? Ось пожди, я тобі щось скажу: в бункері на Грабині буде сьогодні Голуб ...

Зайчик справді пристанув, насторожив ушка і... дав драпака в ожини.

— Дурненький ти! Іскри не пізнав! — кинула йому наздогін і сама поскакала поміж вивертами та каменюками, вгору лісом. Ще довго хотілося сміятись із сіренького!

Кожний крок був такий легкий, такий зручний!

Часом лиш приставала та притискала на поясі нагана, а на грудях плоску плящину. Хіба ж Голуб не погнівається за такий дарунок!? Голуб-Голубонько сизий ...

Іскра спаленіла та спустила очі в землю, хоч ніхто й не бачив. Ого, ще не так паленіла, коли просила свого командира, щоб пустив сьогодні на Грабину. І як же це все сталося? ...

Хіба ж вона не сміялася з Голуба, коли сиділи разом всю зиму в криївці? Не любила заходити до нього з-за плечей та закривати йому очі руками, коли писав на пачці з яблук? Колений інший і собі засміявся б, зажартував би, а Голуб тільки ждав спокійно,, поки не відняла рук і далі писав без слова!

А раз таки трохи не погнівалася на нього! Ішли вони вдвійку із села, несли харчі в криївку. Присіли відпочивати на краю зруба, де легко можна б сховатися, якщо б хто надходив. А він вийняв із спідньої кишені куртки жмуток карточок.

— Іскро, я хотів би Вам дещо прочитати ... —

І якось так глянув на неї...

А вона, не знати чого, віддула губки:

— Чому ж не прочитаєте всім, у криївці?

— Те, що можна всім читати, поміщую у бюлетені, а оце...

— А оце .таке, що ніби що? ... — блиснула оченятами, але чомусь не знала, як його покінчити.

— Таке, що не кожний зрозуміє. Пишу його для себе, для вас, Іскро, та може ще... Та воно пусте.

Їй стало нараз, мов попала просто в большевицьку засідку.

— Таки ж для вас, Іскро. Послухайте!

І читав, і читав. А їй спішно було до криївки, бо в селі дістала кварту молока для Ганджі, що ото хворів і чахнув, а йти лікуватися не хотів. Отже хотілося те молоко занести йому, а ще розказати командантові Округи, що вона в селі бачила й чула та що з того в її дев'ятнадцятилітній голові виснувалося.

А той сів — і вірші читає! Мусіла слухати, бо все ж таки переривати ніяково було. Кожний знав, що Голуб у боях не голуб, а як промовить до хлопців, то руки самі за гранати хапаються! То ж слухала терпеливо та заглядала за жучками, що лазили безжурно по стебелинках трави. І нічого. А ось тепер серце чогось нудьгує! Не так слухала, як слід було, і майже нічого із того не запам'ятала. Одне хіба ще трохи голови держиться:

"На сіру, вояцьку віршів моїх путь

Не впадуть ні лаври, ні квіти;

Проспіваю й загину, а тим, що прийдуть,

Хай сонце свободи засвітить!"

І враз але пристанула з дива. А може це тому, що стежка була тепер дуже стрімка, а вона трохи не бігла. Та був же там один вірш присвячений їй! І як це він нараз так виринув із забуття?

"Повіки славимуть образ твій, Завзята в боях, непокірна, Борецьких Март і Галечко Софій Насліднице гідна і вірна!"

Таки ж для неї був написав, а вона навіть не просила, щоб дав їй рукопис! Тільки, коли вже доходив до якого шостого вірша, сказала так неначе з подивом, а справді — і не згадувати!

— Так багато їх маєте! І що зробите з ними?

Замовк. І глянув на неї так, що... ну й як же

вона могла собі тоді нічого не подумати?! Склав вірші і почав:

— Звиваю, складаю у порожні пляшки та закопую в землю ...

Помовчав хвилину:

— Таких пляшок я вже багато позакопував. І тільки я знаю, де вони та що в них. Пробував вже ховати і в засмолених скриньках; викопав одну після року — весь папір розсипався від вогкості. В пляшках безпечніше, а ще коли обліпити корок свічкою... А колись їх викопаю. Коли вийдемо з криївок, з-під землі... Ви не знаєте, Іскро, як багато хочеться сказати в цих віршах... Ми ж самі ще ледве свідомі того великого процесу, що здійснюється в нашому житті. А може його завершення дасть розв'язку всім безвислідним шуканням нашої доби, може в нашому етосі кінець її розхитаності? Ох, Іскро, якби так цей процес схопити на льоту, закріпити у тривалі форми, передати світові! Та знов же дати вислів тому, що твориться в таких незвичайних умовах, це вимагає великого вміння. Іскро, ось у цю хвилину, коли ми говоримо, поети у світі мають право читати одні одних, порівнювати свої осяги. А я, що лиш призбираю кілька книжок, зараз розконспірують криївку! Мені доводиться все розпрацьовувати самому, починати там, де інші давно вже покінчили. Та воно нічого. Я буду і так це робити; я просто не міг би...

Не читав уже, а говорив. А від того говорення Іскра чогось насуплювалася, сама не знала чого. Так, Іскра була неоцінена у розвідці, вміла пролазити туди, куди ніхто інший не зумів би... Іскра любила сміх і жарти в довгі зимові дні в криївці, але ж коли сотенний Голуб говорив так довго та нудно, це їй подобатися не могло! Не знати, чому. Просто не могло!

Встала врешті і сказала:

— Друже Голубе, нас ждуть у криївці.

Він заховав папірці старанно в кишеню, піднявся та поглянув якимось так... І як же їй тоді не стало його жаль!?

— Правда, Іскра ще ніколи не спізнилася!...

Решту дороги промовчали, і вона вже більше ніколи не закривала йому очей руками, коли писав.

А весною дістали різні призначення і вона навіть ніби з того раділа ...

А потім тулили її до себе чагарники і високі папороті. Клалися до ніг пильно стережені шляхи, летіли в повітря ешелони і з канцелярії МВД пропадали найсекретніші папери. Тоді вона не мала часу слухати, що діялося в її душі; куди уважніше слухала, чи не зрадить приявності ворога тріскотіння в лісі гілки або крик птиці.

Аж сьогодні після півночі приволікся у їх сховок ранений кур'єр. Вона накладала йому перев'язку, а він ненароком сказав, що сьогодні Голуб буде на Грабині.

А тоді нараз щось таке тепле розбудилося в ній. Хіба ж у Голуба очі не карі? Хіба голос його не був голубиний, коли говорив із нею? То ж він їй одній розказав свою тайну, а вона... Боже, що це їй тоді на умі було? Якже так не спитати, де ці пляшки

заховані? За повстанцем смерть крок у крок ходить, і не знати, хто нині, хто завтра? ... А якщо б Голуб загинув, то хто і коли ті пляшки розкопає? Він їх днями і ночами списував, він їй, як другові читати хотів ...

Ось вона роздобула для нього нову пляшку і спинається золотою стежкою із сухого листа ... Розпитати, до серця приголубити...

У неї ж пам'ять вигострена, мов лезо багнета; вона зараз запам'ятає всі місця, де Голубові пляшки поховані! Вона не дасть їм порохнявіти! Ну з пальців текла кров.

Встала. Пішла. Спершу хиткою ходою, а потім щораз певніше, щораз твердше. Навіть не оглянулася, коли китичка орябини з її грудей покотилася на землю.

— Іскра ще ніколи не спізнилася...

Западав вечір, і долина перед нею засновувалася туманом...